

BONUSHOOFDSTUK

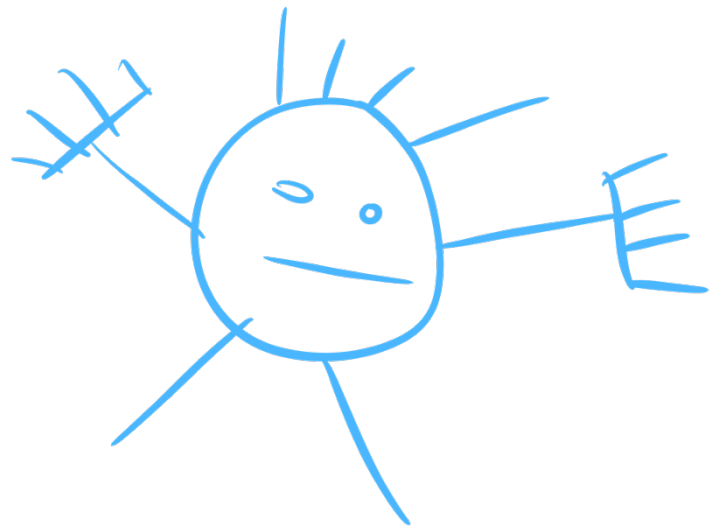
Aandacht voor de tekeningen van kinderen

Kinderen tekenen voor ze kunnen praten, lezen, schrijven. Tekenend is voor kinderen daarom onbewust een taal waarmee ze dingen kunnen zeggen zónder woorden. Ook als kinderen inmiddels wel kunnen lezen en schrijven, geven tekeningen informatie, of vormen aanleiding voor een open gesprek. Daarom is het interessant om niet alleen naar tekeningen te kijken als functionele taal, maar ook aandacht te hebben voor de emotionele taal.

Iemand die veel weet van kindertekeningen is Eveline Ruitenbergh. Eveline is speltherapeut en heeft verschillende boeken, artikelen en trainingen ontwikkeld waarmee ouders, opvoeders en professionals leren hoe ze de beeldtaal van tekeningen kunnen begrijpen. In de verschillende ontwikkelingsfasen van kinderen, communiceren ze verschillende dingen in hun tekeningen. Het is zeker niet alleen interessant om bij jonge kinderen naar hun tekeningen te kijken. Ook pubers en volwassenen laten in hun tekeningen veel zien.

Als je kinderen beter begrijpt, beter contact met ze hebt, kun je ze beter geven wat ze nodig hebben.

Kinderen kunnen, willen, mogen en durven niet altijd te praten over wat hen bezighoudt. Sommigen zijn te jong om te vertellen, anderen vinden het 'gewoon' moeilijk om over een onderwerp te praten. Met hun gedrag kunnen ze veel verhullen, door dingen weg te lachen, heel goed mee te doen aan de les, braaf en onopvallend te zijn. Daarom is het makkelijk om signalen van kinderen over het hoofd te zien. Tekeningen en spel kunnen dan een inkijkje geven in de belevingswereld van een kind, wat het kind bezighoudt, hoe het zich voelt, wat het kind beweegt.

Een kind tekent vanuit gevoelens, ervaringen, persoonlijke eigenschappen, mogelijkheden, de normen en waarden waarmee hij is opgegroeid en zet dit om in beelden. Als je weet waar je op kunt letten en welke vragen je kunt stellen (en welke vragen beter niet) kun je jezelf trainen om een tekening te 'lezen'.

Eveline leert mensen waar ze op kunnen letten. Het lezen van tekeningen is geen exacte wetenschap. De enige die echt weet wat het tekent, is het kind zelf. Daarom nodigt Eveline uit om altijd een bescheiden houding aan te nemen bij het interpreteren van tekeningen.

Toch is er veel onderzoek gedaan naar de psychologische betekenis van tekeningen. De resultaten van die onderzoeken helpen om een aantal zaken te kunnen analyseren, of 'lezen'. Zo is er onderzoek gedaan naar verschillende aspecten in tekeningen van kinderen en volwassenen zoals kleuren, vormen, symbolen, vlakverdeling, het tekenen van huizen/bomen/mensen op bepaalde manieren, lijngebruik en het plaatsen van objecten op verschillende plaatsen. Deze kennis helpt je om tekeningen te begrijpen.

5 tips om kindertekeningen te begrijpen

Er is heel veel te leren over tekeningen. In dit hoofdstuk hebben we vijf belangrijke tips verzameld, waardoor je je bewust wordt van de betekenis van tekeningen voor kinderen.

Tip 1. Wanneer je een tekening van een kind ontvangt, schenk daar dan aandacht aan.

Als een kind jou een tekening geeft, kun je dat zien als een poging tot contact met jou. Het kind wil jou iets laten weten. Het gebruikt deze manier om te zeggen dat er iets aan de hand is, dat hij jou aardig vindt, dat hij iets nodig heeft, dat hij graag iets met jou wil delen. Als je weet waar je op kunt letten en welke vragen je kunt stellen, kun je de tekening lezen, om te begrijpen wat het kind van jou wil. Zolang je niet weet hoe dat 'lezen' werkt, is het voldoende om de handreiking van het kind met warmte en openheid te ontvangen.

Tip 2. Stel open vragen

Misschien is het je wel eens overkomen dat je een tekening bekeek en enthousiast riep: "Wat een mooie koe!" waarop het kind direct antwoordde: 'Dat is geen koe; dat is een hond!'

We vullen snel in voor anderen, zeker voor kinderen. Door open vragen te stellen over een tekening, kunnen kinderen -als ze dat willen- open hun verhaal vertellen. Je geeft ze ruimte. Denk aan vragen als: vertel eens..., kun je me vertellen waar ik naar kijk?, Wat is dat? Wil je toch een gesloten vraag stellen? Check dan of het klopt. 'Hé, dat doet me denken aan een koe, klopt dat?' Vragen waarop een ander antwoord mogelijk is dan ja of nee noem je open vragen. Ja/nee vragen zijn gesloten vragen.

Bij abstracte tekeningen, waar je met de beste wil van de wereld niets van kunt maken, kan het leuk zijn om te vragen naar de titel/naam van het kunstwerk. Dat geeft

een inkijkje in het thema waar het kind op dat moment mee bezig is.

Tip 3. Geef geen waardeoordelen; benoem feitelijk wat je ziet in een tekening.

Wanneer je een tekening van een kind bekijkt, blijf dan zoveel mogelijk uit de waardeoordelen. Dit waardeoordeel is altijd van jezelf en zegt eigenlijk niets over de tekening. Wat jij bijvoorbeeld mooi, vrolijk of verdrietig vindt, hoeft niet aan te sluiten bij de

bedoeling van een kind. Een krastekening in boosheid gemaakt, is niet bedoeld om 'mooi' te zijn. Benoem wat je ziet, stel open vragen om zo achter de bedoeling van het kind te komen.

Wil je graag toch een oordeel geven, doe dat vanuit jezelf; 'ik krijg een blij/boos/verdrietig/fijn gevoel als ik naar jouw tekening kijk'. In plaats van 'wat mooi!'. Wanneer je een kind wel graag een compliment wilt geven, geef dan een inhoudelijk compliment zoals 'ik zag dat jij wel 10 minuten stil aan tafel hebt gezeten om de tekening te maken!' of 'je hebt alle kleuren gebruikt, zie ik.' Het kind kan dan zelf de waarde daaraan koppelen.

Tip 4. Is het een complementerende of compenserende tekening?

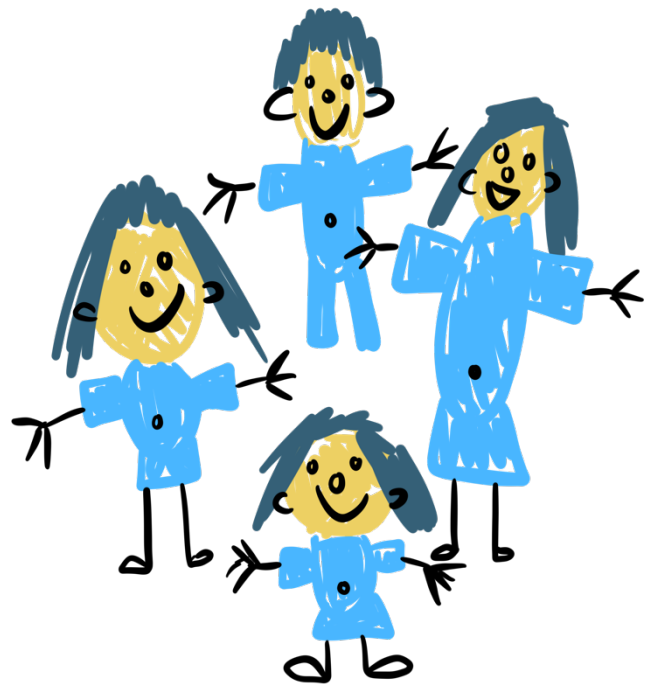
Iets wat je een inkijkje geeft in de beleefwereld van een kind, is om te analyseren of het gaat om een complementerende of compenserende tekening.

Complementerende tekeningen weerspiegelen hoe een kind zich op dat moment voelt, beleeft en ervaart.

Compenserende tekeningen – 'het woord zegt het al – compenseren'. De psyche zorgt voor balans door te tekenen waar het hem aan ontbreekt in het 'echte' leven. De vraag of het een complementerende of compenserende tekening is, kan antwoord geven op wat er in het kind omgaat.

Een complementerende tekening kan bijvoorbeeld een tekening zijn van een verjaardagsfeest wanneer een kind net jarig is geweest. Het sluit aan bij hoe het kind zich voelt en wat het heeft meegemaakt.

Compenserende tekeningen zijn vaak een aanvulling op wat het kind mist of graag wil. Iets wat hij in het dagelijks leven niet heeft, krijgt, durft, mag, voelt... maar wel heel graag zou willen. Bijvoorbeeld een kind dat zichzelf op een podium tekent als beroemde zanger terwijl hij eigenlijk heel verlegen is. Een kind van gescheiden ouders dat zijn ouders naast elkaar met een groot hart tekent. Een kind dat zichzelf op een nieuwe fiets tekent, omdat hij graag een nieuwe fiets wil. Voorbeelden genoeg. Zie jij ze om je heen?

Zwarte tekeningen, tekeningen met geweld en bloed, zeggen niet direct dat een kind depressief is, of agressief. Dit kunnen ook compenserende tekeningen zijn. Zo heeft Eveline in haar praktijk jongens, maar ook meisjes, gehad die gepest werden en niet sterk genoeg waren om voor zichzelf op te komen. Wat zij dan bijvoorbeeld in hun tekeningen zag, is dat zij de rollen omdraaiden. Ze tekenden zichzelf dan als agressor in plaats van slachtoffer. Dit was de oplossing van hun geest om toch die spanning kwijt te kunnen. Om toch het gevoel van macht en controle te hebben.

Tip 5. Wees je bewust van je eigen filter

Zoals een kind zichzelf meeneemt tijdens het tekenen, doe jij dat ook bij het lezen. Iedereen die tekent of tekeningen analyseert, doet dat vanuit zijn eigen referentiekader; filter. Iedereen heeft een denkbeeldige rugzak op met daarin ervaringen, gevoelens, normen en waarden. Deze neem je altijd mee en van daaruit interpreteer je de dingen die je ziet en meemaakt.

Om te voorkomen dat je emoties, thema's of ervaringen op het kind overdraagt (projecteert met een ander woord), is het belangrijk bewust te zijn van jouw filter.

Zorg ervoor dat je ontspannen en open bent wanneer je een tekening bekijkt. Wees je bewust van jouw thema's en emoties. Eveline heeft oefeningen ontwikkeld, die je hierbij helpen.

Wil je meer weten over kindertekeningen lezen & begrijpen?

Op de website: www.kinderebeterbegrijpen.nl kun je veel praktische extra tips lezen over het lezen van kindertekeningen. Ook vind je daar de cursus van Eveline.

WERKEN MET TEKENINGEN – Een ervaring van Eveline Ruitenberg

Kindertekeningen zijn een expressie van wat kinderen meemaken en ervaren, in de buitenwereld en in de binnenwereld. Door hier gevoel voor te ontwikkelen kun je beter leren aansluiten op leerlingen.

Eveline Ruitenberg vertelt over een ervaring die ze had op een school.

“Ik was in een klas om te vertellen over mijn beroep als speltherapeut. Het was beroepenweek. Aan de muur had ik al tekeningen zien hangen, maar nog niet de tijd gehad er goed naar te kijken”.

In de pauze waren de kinderen buiten spelen en kon Eveline met aandacht alle tekeningen bekijken. Eén tekening was haar direct bij binnenkomst al opgevallen.

“Je moet je voorstellen: voor me hing een boomtekening aan de wand. De enige tekening die getekend was zonder kleur. Alle andere 18 bomen waren kleurrijk en vol leven. Deze boom niet. Hij was getekend met grijs, afgestorven wortels, afgebroken takken met scherpe punten, een beschadigde stam vol gaten en scheuren. ‘Wat is er met dit kind aan de hand?’, schoot het door me heen. De pijn van het kind was voelbaar tot op het bot. Hartverscheurend.”

Eveline heeft jarenlange ervaring met het lezen van tekeningen en vooral: hoe je wat je ‘leest’ kunt inzetten voor signalering en gespreksvoering. Toen de juf zich bij haar voegde en

een vraag stelde over haar werk met tekeningen, gaf Eveline aan hoe tekeningen vertellen over de binnenwereld van een kind. Dat kinderen met beelden vertellen wat met woorden niet altijd lukt.

Eveline: “Ik vroeg haar of ze iets opvallends zag aan de tekeningen, maar dat was niet het geval. Dus toen vroeg ik of er misschien tekeningen waren die je opvielen tussen de rest? De leerkracht pikte toen direct die tekening eruit, helemaal in grijstinten zonder kleur”.

Voor Eveline een aanleiding om de leerkracht te bevragen. “Ik vroeg haar hoe het ging met dit kind en ze dat ik me zorgde maakte over hem”.

De leerkracht dacht even na, maar zag eigenlijk geen bijzonderheden. Ze dacht dat het wel goed ging met de jongen. Ze vertelde over zijn gedrag. Een rustige jongen, die altijd hard werkte, altijd op dezelfde plek zat, niet veel vrienden had, maar ook zeker niet gepest werd. “De leerkracht concludeerde me de woorden: ‘Ik heb eigenlijk geen last van hem’”.

Eveline stelde voor dat ze de leerling na school eens kon vragen hoe het met hem ging. Twee dagen later sprak de leerkracht Eveline aan op het schoolplein. ‘Dankjewel, dat je me gewezen hebt op de tekening van die jongen. Wat je zei, liet me niet los dus ik heb gevraagd hoe het met hem ging.’

Het bleek helemaal niet goed te gaan. De ouders van de jongen hadden al jaren fysieke klachten die verergerden waardoor de jongen steeds meer taken in huis op zich nam. Huishoudelijke taken, zorgen voor zijn ouders, broertje en zusje. Dat ging al jaren zo en het werd steeds zwaarder. De jongen was erg moe. In overleg met hem volgde een gesprek met school en ouders. Voor de ouders was het nieuwe informatie, dat hun zoon het zo zwaar had. Ze hadden het niet gemerkt. Omdat ze niemand tot last wilden zijn, was het in de jaren zo gegroeid dat hun oudste zoon hielp en steeds meer deed. Hulp van buitenaf was gewoonweg niet in hen opgekomen, omdat het zo ook goed werkte.

Evelien hield contact met de leerkracht. “Zo weet ik dat na dit gesprek hulp is gestart voor het gezin. Thuiszorg en gezinsbegeleiding werden ingeschakeld om ouders te steunen en de oudste zoon te ontlasten. Een paar weken later liet juf me weten, dat ze gestart is met de training Kindertekeningen Lezen en Begrijpen. Om te voorkomen dat ze ooit nog een signaal mist.”

Voor de jongen die de grijze, dode boom tekende is er inmiddels meer rust. “De juf vertelde me dat hij het nieuwe schooljaar een veel betere start had. Hij liet zichzelf meer zien in de klas en was veel meer ontspannen. Hij hing meer om met klasgenoten, zijn schoolresultaten verbeterden en het was voor hem geen probleem meer om van plek te wisselen”.